

24.01.24  
Укр.мова

Клас: 6-А (2гр.), 6-Б (1гр.)  
Вч.: Хареко Ю.А.



# Творення прикметників. Перехід прикметників в іменники

# Мета:



**навчальна** – повторити і поглибити знання учнів про способи творення слів в українській мові, з'ясувати скільки існує способів творення прикметників, пояснити явище переходу прикметників у іменники; виробляти вміння утворювати прикметники різними способами, визначати спосіб загальноновживаних прикметників.



**розвивальна** – виробляти уміння правильно утворювати прикметники різними способами в усному і писемному мовленні, визначати спосіб творення загальноновживаних прикметників, орфографічно правильно записувати їх;



**виховна** - виховувати уважність і орфографічну пильність, високу культуру мовлення, самостійність у здобутті знань. Розвивати швидкість мислення, вміння логічно міркувати. Виховувати любов до рідної мови.

## Фронтальне опитування

- *Що називається прикметником?* (Прикметник – самостійна частина мови, що виражає ознаку предмета й змінюється за родами, числами та відмінками.)
- *На які питання відповідає прикметник?* (Прикметник відповідає на питання *який? чий?*)
- *З якою частиною мови узгоджуються прикметники?*  
(Прикметники узгоджуються з іменниками у роді, числі і відмінку.)
- *Яким членом речення найчастіше виступає прикметник?* (Найчастіше прикметник виступає означенням, рідше – присудком.)

**- На які групи за значенням поділяються прикметники?**

(Прикметники поділяються на три групи: якісні, відносні, присвійні.)

**- Прикметники якої групи мають ступені порівняння?**

(Ступені порівняння мають тільки якісні прикметники.)

**- На які групи відмінювання поділяються прикметники?**

(Прикметники поділяються на дві групи відмінювання – тверду та м'яку )

**- Які способи творення слів ви знаєте?**

(В українській мові існують такі способи творення слів: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безафіксний, постфіксальний, складання слів, складання основ, перехід із однієї частини мови у іншу.)



**Завдання 1.** Виконуємо письмово. Вибірковий диктант. Із поданих словосполучень випишіть з якісними прикметниками.

*Дерев'яне вікно, довга розмова, кришталевий посуд, дощовий день, смілива людина, весняна квітка, в'язаний шарф, гарний одяг, цегляний будинок, смачний обід, татова ручка, подвійний удар.*

**Відповідь:** довга розмова, смілива людина, гарний одяг, смачний обід.



**Завдання 2.** Випишіть із тексту прикметники. Зазначте їхній розряд за значенням.

*Скромна краса пізньої осені. Природа ніби причаїлася, чекаючи зимових холодів. Спoxмурніло, насупилось, стало свинцево - сірим небо. Потекли з нього золоті ниточки осіннього дощу. Холодно, непривітно. У цю пору кожна людина ніби теж якось завмирає, заспокоюється.*

**Відповідь:** скромна (якісний), пізньої (якісний), зимовий (відносний), свинцево-сірим (якісний), золоті (якісний, відбувся перехід з відносного), осіннього (відносний).

# Способи творення прикметників

Незначна частина прикметників належить до **непохідних**: білий, синій, щедрий, буланій, сухий.

**Похідні** прикметники – це присвійні, відносні та переважна більшість якісних.

Прикметники, як і іменники, творяться різними способами. Прикметники утворюються від іменників, дієслів, прислівників, числівників та інших прикметників суфіксальним, префіксальним, суфіксально-префіксальним способами та складанням основ або слів.

Якісні	Відносні	Присвійні
<b>1. Префікси:</b> недорогий, безіменний, прадавній, великий	<b>1.Префікси:</b> беззахисний, праісторичний, трансатлантичний	<b>1. Суфікси</b> –ин-(–ін-) – для утворення прикметників від іменників I відміни та іменника мати: сестрин, Миколин, материн, Надіїн
<b>2. Суфікси</b> , що надають прикметникам нових відтінків у значенні: білявий, чорненький, злющий, здоровенний	<b>2. Суфікси</b> –ськ-, -цьк-, -зьк-, -ан-(–ян-), -ов-, -ев-, -н-: батьківський, паризький, гречаний, дубовий, рожевий, срібний.	<b>2. Суфікси</b> –ів-(–їв-), -ов-, -ев-(–єв-) для творення прикметників II відміни: батьків, Петрове, Андріїв, Василева
<b>3. Суфікси</b> , що надають прикметникам нового значення: жилавий, зубастий, язикатий, холодний, колючий	<b>3. Префікси:</b> не-, без-, над-, до- і суфікси –н-, -ов-, -альн-, -к-: невимовний, безмежний, понадстроковий	<b>3. Суфікси</b> –ин-(–ін-), -н-, -ач-(–яч-) для творення прикметників від назв тварин: левиний, котячий, солов'їний, а також з нульовим суфіксом: вовчий, заячий, ведмежий.

## **Прикметники можуть переходити в іменники**

При цьому вони втрачають власні ознаки і набувають значення назв осіб. У реченні виконують роль підмета або додатка.

**Наприклад:** 1. Вони стояли мовчазні, вдивляючись у далеке **минуле** своє і своїх батьків, і линули думкою у **майбутнє** (О.Довженко). Слова **минуле** і **майбутнє** виступають у реченні додатками і відповідають на питання **у що?** Слово **минуле** має при собі означення **далеке**.

Деякі прикметники постійно виступають у ролі іменників: **пальне, набережна, днювальний**. До них належать і географічні назви: **Рівне, Лозова, Коцюбинське, Вишневе**.



**Завдання 3.** Від поданих слів утворіть прикметники, визначте спосіб творення.

***Зразок: зоря – зоряний.***

***Іскра, місто, ліс, сонце, красивий, будинок.***

**Відповідь: іскристий, приміський, лісовий, сонячний, прекрасний,  
надбудинковий**



**Завдання 4.** Від поданих слів утворіть якісні прикметники з різними смисловими відтінками у значенні, використовуючи суфікси –еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -усіньк- (-юсіньк-), -уват-, -ущ- (-ющ-), -енн-, -езн-, -елезн-. Складіть чотири речення з утвореними прикметниками (на вибір).

**Зразок:** *старий – старенький, старесенький, старісінький, старуватий, старющий, старезний.*

**Білий, синій, молодий, круглий, короткий**

**Відповідь:** *білий* – біленький, білесенький, білісінький;

*синій* – синенький, синющий, синюватий;

*молодий* – молоденький, молодесенький, молодющий;

*круглий* – кругленький, круглесенький, круглуватий, круглезний;

*короткий* – коротенький, коротесенький, коротюсінький, короткуватий.

Деякі прикметники в процесі мовлення втрачають своє основне прикметникове значення, набувають ознак іменників і виражають предметність, тобто субстантивуються і таким чином переходять до розряду іменників.

## 1. Військовий (який?) мундир



## 2. Військовий (хто?) присягає

Чергові працюють.



Черговий -іменник



Чергові(які?) учні посміхаються



Настав **лютий** (місяць) -  
іменник

Вовк був **лютий** (злий) –  
прикметник

Ішов військовий парад (.....?) -  
Військовий усміхнувся(.....?) –

Якою частиною мови  
виступає слово “знайома”?

• На ґанку сиділа знайома  
панна (М.Старицький) - ?

• На перехресті він здибав  
знайому (М.Старицький) - ?

# Якою частиною мови виступає слово “подорожній”?

- Я подорожньому дам попити води.
- Подорожній закинув торбу на плечі.
- Натопт подорожніх людей сунув вулицею



## *Порівняйте:*

- Чергова частина – старанний черговий.
- Хворий юнак – слухняний хворий.
- Вихідний день – очікуваний вихідний.



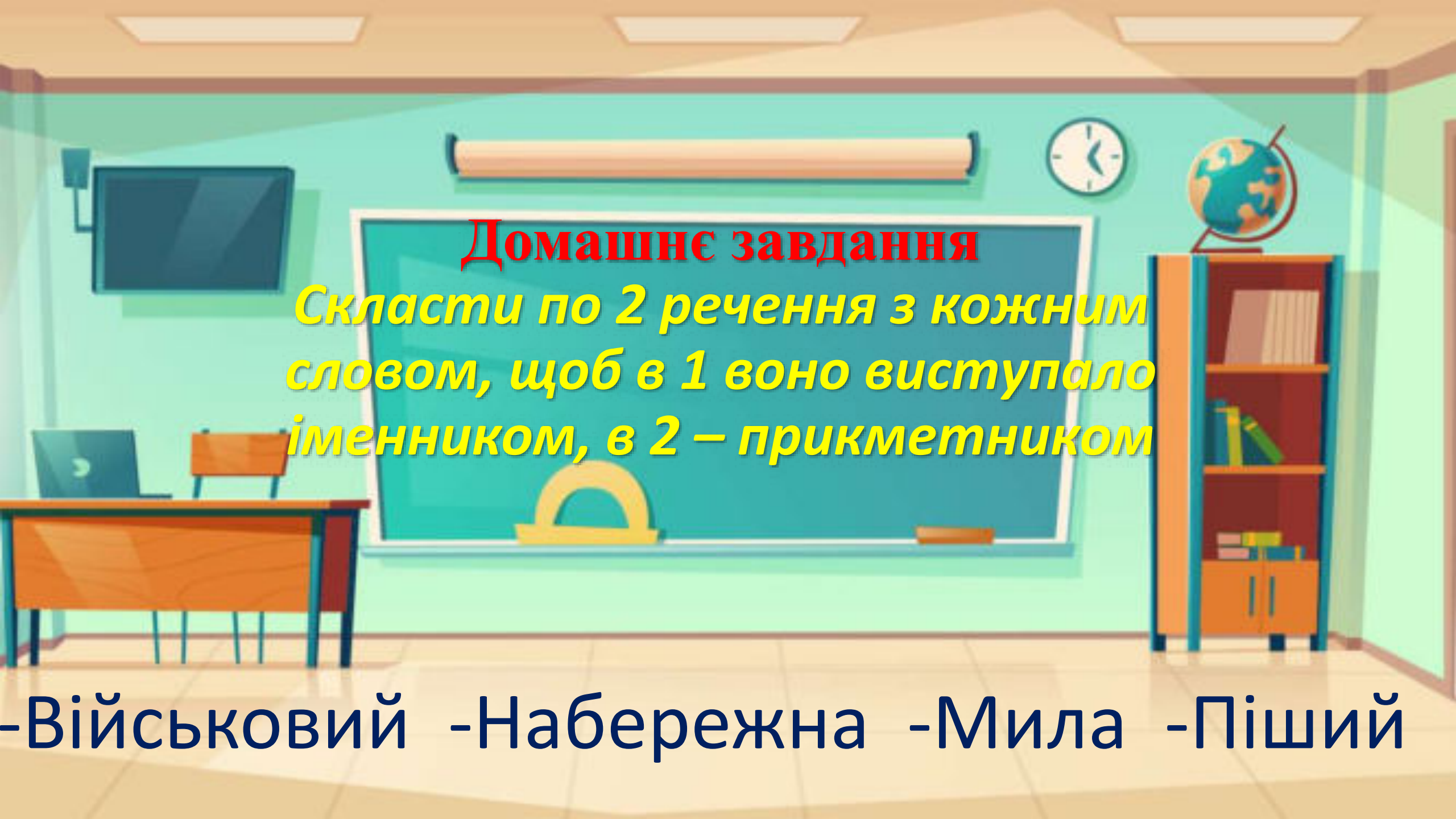
*Знайти прикметники, які перейшли в іменники, поставити питання*

- Не буде більше бідних і багатих
- Хто вміє берегти минуле?
- Я вірю в майбутнє!
- Місяць, ніби вартовий, дивився на паркан



*Знайти прикметники, які перейшли в іменники, поставити питання*

- У мене в гаманці золоті
- Хворий стогнав у кімнаті
- Відшукаю недужих і з ними піду у майбутнє
- Складне згортається в просте
- Скупий платить двічі



## Домашнє завдання

*Скласти по 2 речення з кожним словом, щоб в 1 воно виступало іменником, в 2 – прикметником*

-Військовий -Набережна -Мила -Піший